

Sygn. akt V CSK 246/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 lutego 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

w sprawie z powództwa Z. C.

przeciwko K. B.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 5 lutego 2015 r.,

skargi kasacyjnej powódki

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 9 października 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 marca 2013 r., Sąd Okręgowy w G. uznał za bezskuteczną w stosunku do powódki Z. C. umowę darowizny udziału wynoszącego $\frac{1}{2}$ części we własności nieruchomości stanowiącej zabudowaną działkę gruntu numer 254/49, o powierzchni 292 m², położonej w miejscowości G. przy ulicy P. numer 8, gmina K., objętej księgą wieczystą [...] prowadzoną przez Sąd Rejonowy w K., zawartą przed notariuszem T. B. w dniu 4 października 2010 r. pomiędzy S. B. a K. B. (Rep. A Nr [...]), w celu ochrony przysługujących powódce wobec dłużników J. K. i H. K. wierzytelności w wysokości 88.344,85 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 6 marca 2000 r. i 6.765 zł wynikających z wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 6 października 2006 r. w sprawie o sygn. akt ... 189/06, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności przeciwko dłużnikowi J. K. oraz przeciwko małżonce dłużnika H. K. w punkcie 1 i 2, na mocy postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 11 kwietnia 2007 r., sygn. akt ... 4/07 (pkt 1) oraz uznał za bezskuteczną w stosunku do powódki umowę darowizny udziału wynoszącego $\frac{1}{2}$ części we własności nieruchomości stanowiącej zabudowaną działkę gruntu numer 254/49, o powierzchni 292 m², położonej w miejscowości G. przy ulicy P. numer 8, gmina K., objętej księgą wieczystą [...] prowadzoną przez Sąd Rejonowy w K., zawartą przed notariuszem T. B. w dniu 12 stycznia 2011 r. pomiędzy S. B. a K. B., w celu ochrony przysługujących powódce wobec dłużników J. K. i H. K. wierzytelności w wysokości 88.344,85 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 6 marca 2000 r., 6.765 zł oraz w kwocie 3.039 zł wynikających z wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 6 października 2006 r. w sprawie o sygn. akt ... 189/06, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności przeciwko dłużnikowi J. K. oraz przeciwko małżonce dłużnika H. K. w punkcie 1 i 2, na mocy postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 11 kwietnia 2007 r., sygn. akt ... 4/07 (pkt 2).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że Sąd Okręgowy w K., wyrokiem z dnia 6 października 2006 r. (sygn. akt ... 189/06), zasądził od J. K. na rzecz powódki kwotę 88.344,85 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 6 marca 2000 r. do dnia zapłaty, kwotę 6.765 zł oraz kwotę 3.039 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego. Sąd Apelacyjny, wyrokiem z dnia 16 marca 2007 r., sygn. (akt ...

4/07), oddalił apelację powódki od wskazanego wyżej wyroku. Postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2007 r. Sąd Apelacyjny nadał klauzulę wykonalności wyrokowi Sądu Okręgowego w K. z dnia 6 października 2006 r. wydanemu w sprawie ... 189/06 w zakresie punktu 1 i 2 także przeciwko małżonce dłużnika H. K. z ograniczeniem jej odpowiedzialności do majątku objętego wspólnością majątkową małżeńską.

Na skutek wniosku powódki z dnia 9 lutego 2007 r. komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w K. wszczął postępowanie egzekucyjne (sygn. akt ...192/07) m.in. z nieruchomości położonej w G. przy ulicy P. numer 8, dla której Sąd Rejonowy w K. prowadzi księgą wieczystą numer [...]. Komornik zawiadomił dłużnika powódki J. K. o wszczęciu egzekucji z nieruchomości i wezwał go do zapłaty należności pod rygorem przystąpienia do opisu i oszacowania nieruchomości. Postanowieniem z dnia 10 kwietnia 2007 r. komornik sądowy, na wniosek powódki, zawiesił toczące się postępowanie egzekucyjne. Dnia 18 maja 2007 r. powódka wniosła o wszczęcie egzekucji z nieruchomości przeciwko małżonce dłużnika. W dniu 21 maja 2007 r. komornik sądowy postanowił podjąć zawieszony postępowanie egzekucyjne. W dniu 17 listopada 2007 r. wierzyciel Z. C. została powiadomiona o terminie opisu i oszacowania nieruchomości. W toku postępowania egzekucyjnego w dniu 7 stycznia 2008 r. został wyznaczony termin pierwszej licytacji nieruchomości. Postanowieniem z dnia 16 stycznia 2008 r., zawieszono postępowanie na wniosek wierzyciela, a na 8 lutego 2008 r. został ponownie wyznaczony termin pierwszej licytacji nieruchomości. Postanowieniem z dnia 28 sierpnia 2009 r., postępowanie egzekucyjne zostało umorzone.

Dnia 3 grudnia 2009 r. w Kancelarii Notarialnej w S. stawili się małżonkowie H. K. i J. K., będący współwłaścicielami w 1/2 części nieruchomości położonej w miejscowości G. przy ulicy P. numer 8, objętej księgą wieczystą numer [...] prowadzoną przez Sąd Rejonowy w K. Oświadczyli, że w dziale III wpisana jest wzmianka o toczącej się egzekucji z nieruchomości prowadzonej z wniosku wierzyciela Z. C. w sprawie o sygn. ... 192/07. Małżonkowie oświadczyli, że ich zadłużenie w stosunku do Z. C. zostało w całości spłacone, a postępowanie egzekucyjne z nieruchomości prowadzone z jej wniosku zostało umorzone. Na mocy tej umowy H. K. sprzedała S. B. cały przysługujący jej udział wynoszący 1/2

część za cenę 400.000 zł, a J. K. sprzedał E. B. cały przysługujący mu udział wynoszący ½ część za cenę 400.000 zł, a kupujący zobowiązali się zapłacić cenę do dnia 28 lutego 2010 r.

S. B. od dnia 10 grudnia 2008 r. jest współnikiem dłużnika J. K. oraz pełnomocnika powódki E. G. w spółce D. H. sp. z o.o., a E. B. jest szwagrem S. B. Rozliczenie z E. B. nastąpiło w formie bezgotówkowej celem rozliczenia innych wierzytelności, natomiast wierzytelność H. K. do tej pory nie została zaspokojona.

Dnia 8 lutego 2010 r. przez powódkę został złożony ponownie wniosek o wszczęcie egzekucji w tym egzekucji z nieruchomości, a dnia 25 lutego 2010 r. wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego z pozostałego majątku dłużnika. Komornik sądowy w postępowaniu toczącym się pod sygn. akt ... 243/10 zawiadomił o wszczęciu egzekucji z nieruchomości, z udziałów, które dłużnik J. K. posiada w spółce D. H. sp. z o.o. z siedzibą w B., z zysków w tej spółce, z wierzytelności przysługujących dłużnikowi w stosunku do E. B. i S. B., oraz z emerytury lub z renty. Dnia 15 lutego 2010 r. dłużnik J. K. pokwitował odbiór gotówki w wysokości 400.000 zł jako kwoty wynikającej z transakcji zakupu nieruchomości od E. B. Dnia 20 sierpnia 2010 r. S. B. złożyła oświadczenie, że uregulowała należność z tytułu zakupu ½ części nieruchomości w całości. J. K. i H. K. złożyli oświadczenie, które wpłynęło do komornika sądowego dnia 26 sierpnia 2010 r., że nie posiadają żadnych środków pieniężnych pochodzących ze sprzedaży nieruchomości. Zaległość dłużnika wynosiła łącznie kwotę 248.337,57 zł wg wyliczenia na dzień 31 maja 2011 r.

W toku prowadzonego postępowania komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w Z. dokonał zajęcia świadczeń emerytalno-rentowych i wierzytelności. Stan zadłużenia dłużnika J. K. wobec Z. C. wynosił na dzień 24 maja 2011 r. 333.688,91 zł.

W dniu 4 października 2010 r. S. B. na podstawie umowy darowizny darowała swojej babci K. B. cały przysługujący jej udział wynoszący ½ części we własności nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w K. prowadzi księgę wieczystą nr [...], a pozwana darowiznę tę przyjęła.

W dniu 7 stycznia 2011 r. S. B. zawarła z E. B. umowę sprzedaży udziału wynoszącego ½ części we własności nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w K.

prowadzi księgę wieczystą nr [...]. Nabyty od E. B. udział S. B., umową darowizny z dnia 12 stycznia 2011 r., przekazała swojej babce K. B.

Sąd pierwszej instancji uznał powództwo za uzasadnione. W chwili zawierania w dniu 3 grudnia 2009 r. umowy sprzedaży udziałów we współwłasności nieruchomości istniała wierzytelność pieniężna powódki względem dłużnika J. K., która to wierzytelność pomimo toczącego się postępowania egzekucyjnego nie została do dnia wydania wyroku zaspokojona. Dokonana przez dłużnika czynność nastąpiła z pokrzywdzeniem wierzycieli, gdyż dłużnik wyzbył się jedynego składnika majątku, a w chwili obecnej poza zajęтыми przez powódkę udziałami w spółce K. nie posiada innego majątku. S. B. i E. B. mieli świadomość działania przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzyciela, albowiem pozostawali z dłużnikiem w bliskich stosunkach zarówno prywatnych, jak i gospodarczych. Dłużnik przyznał także, iż w czasie, gdy sprzedawał nieruchomość nie miał żadnego innego majątku oraz że z tytułu umowy zawartej z E. B. nie otrzymał żadnych środków pieniężnych. Spełniona została również przesłanka działania przez dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli albowiem na skutek dokonanej czynności doszło do pogłębienia się stanu niewypłacalności dłużnika, a prowadzona egzekucja nie wskazuje na możliwość zaspokojenia się wierzyciela w rozsądnym terminie. Obecnie jest ona bowiem prowadzona tylko z majątku dłużnika w postaci otrzymywanej przez niego renty poprzez potrącanie miesięcznie kwot 80 zł. Aktualnie dłużnik posiada udziały w zawiązanej w dniu 1 sierpnia 1990 r. spółce K. o wartości 66.500 zł i nie posiada innego majątku, a majątek tej spółki jest obciążony. Pomimo, że pełni on - według wpisu w KRS - funkcję prezesa zarządu w spółce W.- I. Sp. z o.o., to nie otrzymuje z tego tytułu żadnego wynagrodzenia. Oznacza to, że poza zajęтыми udziałami w spółce i otrzymywanymi świadczeniami emerytalnymi dłużnik nie posiada żadnego majątku, co do którego można przyjąć, że pozwoli on na zaspokojenie dłużnika.

Spełnione zostały przesłanki uznania, że w chwili zawarcia umowy sprzedaży udziału 1/2 części nieruchomości pomiędzy S. B. a E. B. S. B. wiedziała o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną. Zgodnie z art. 531 § 2 k.c., jeśli osoba trzecia rozporządziła uzyskaną korzyścią, wierzyciel może wystąpić bezpośrednio przeciw osobie, na której rzecz nastąpiło

rozporządzenie, jeżeli osoba ta wiedziała o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną albo jeżeli rozporządzenie było nieodpłatne. Nie brała ona bezpośredniego udziału w czynnościach z dłużnikiem powódki J. K., jednakże uzyskała od swojej wnuczki S. B. udziały w nieruchomości nieodpłatnie.

Na skutek apelacji pozwanej wniesionej od wyroku Sądu pierwszej instancji Sąd Apelacyjny, wyrokiem z dnia 9 października 2013 r., zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że powództwo oddalił. Mimo dokonania prawidłowych ustaleń faktycznych, Sąd pierwszej instancji dokonał niewłaściwej subsumpcji prawa materialnego, tj. art. 527 k.c. oraz art. 531 § 2 k.c. Ze względu na szczególny charakter uregulowania art. 527 k.c. i nast. ochrona wierzyciela nie może być rozszerzana poza ramy nadane jej przez ustawodawcę. Unormowanie art. 527 k.c. odnieść zatem należy tylko do dłużnika w rozumieniu materialnoprawnym, a więc takiej osoby, która zaciągnęła zobowiązanie, za które jest odpowiedzialna osobiście wobec wierzyciela całym swoim majątkiem. Nie można odnieść instytucji skargi pauliańskiej do tego podmiotu, który nie wykazuje się tymi cechami, w tym do dłużnika egzekwowalnego, jakim jest także małżonka dłużnika. W takim bowiem przypadku dłużnik egzekwowalny nie odpowiada osobiście wobec wierzyciela za spełnienie zobowiązania całym swoim majątkiem, lecz zobowiązany jest tylko do znoszenia egzekucji ze składników swego majątku. Stąd też powództwo skierowane przeciwko czynnościom dokonywanym przez dłużnika egzekwowalnego - małżonka dłużnika powódki J. K. - tj. umowie sprzedaży udziału wynoszącego 1/2 części we własności nieruchomości na rzecz S. B., a następnie umowy darowizny tego udziału z dnia 4 października 2010 r. na rzecz pozwanej nie jest uzasadnione.

Co do zasady skarga pauliańska przysługiwała powódce w odniesieniu do czynności zdziałanych przez dłużnika powódki J. K., tj. umowy z dnia 3 grudnia 2009 r. sprzedaży udziału w wysokości 1/2 części we własności nieruchomości na rzecz E. B., który, jako osoba trzecia, wyzbył się korzyści uzyskanej z majątku dłużnika powódki, sprzedając udział we współwłasności nieruchomości S. B. umową z dnia 7 stycznia 2011 r., zaś dopiero ta podarowała udział we współwłasności nieruchomości nabytej wcześniej od E. B. stronie pozwanej (umowa z dnia 7 stycznia 2011 r.). Osoba trzecia, tj. E. B. nie jest już w posiadaniu

korzyści będącej przedmiotem czynności spełniającej przesłanki z art. 527 k.c. Według art. 531 § 2 k.c., akcja pauliańska może być skierowana przeciwko tej osobie, na rzecz której osoba trzecia rozporządziła korzyścią uzyskaną od dłużnika. Przepis ten nie dotyczy sytuacji, w której podmiot, który uzyskał korzyść od osoby trzeciej, wyzbył się uzyskanej korzyści na rzecz kolejnej osoby. Tym samym powództwo skierowane przeciwko umowie darowizny z 12 stycznia 2011 r. nie było także zasadne. Z tych przyczyn Sąd drugiej instancji na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok, oddalając wniesione powództwo.

Wyrok Sądu drugiej instancji został zaskarżony w całości przez powódkę, która w ramach obu podstaw kasacyjnych zarzuciła naruszenie przepisów postępowania w postaci art. 133 § 3 k.p.c., co spowodowało nieważność postępowania apelacyjnego na skutek pozbawienia powódki możliwości obrony jej praw, nadto podniosła naruszenie przepisów prawa materialnego: art. 527 i art. 531 § 2 k.c. Powódka wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie apelacji, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Postępowanie apelacyjne nie jest dotknięte nieważnością, gdyż wbrew zarzutowi zawartemu w skardze kasacyjnej, Sąd drugiej instancji nie naruszył art. 133 § 3 k.p.c. Powódka została prawidłowo zawiadomiona o terminie rozprawy wyznaczonej na dzień 9 października 2013 r. W dniu 16 lipca 2013 r. zostało wydane przez przewodniczącego Sądu Apelacyjnego zarządzenie (k. 338) o wyznaczeniu terminu rozprawy oraz o zawiadomieniu o niej m.in. pełnomocnika powódki. Zawiadomienie o terminie rozprawy wyznaczonej na dzień 9 października 2013 r., wysłane na adres kancelarii pełnomocnika powódki (k. 406), nie zostało doręczone osobiście pełnomocnikowi powódki, z tej przyczyny, że - jak zaznaczył w dniu 2 września 2013 r. doręczający - „kancelaria zamknięta z powodu choroby od 27.08.13 do 21.09.13”. W tej sytuacji pozostawiono na miejscu awizo, które zostało ponowione w dniu 10 września 2013 r., a po upływie tygodnia, w dniu 18 września 2013 r., korespondencja została zwrócona do Sądu z adnotacją, że w terminie jej nie podjęto. W dniu 23 września 2013 r. przewodniczący Sądu drugiej instancji zarządził ponowne zawiadomienie pełnomocnika powódki

o terminie rozprawy, które zostało doręczone pełnomocnikowi powódki w dniu 10 października 2013 r. (k. 419v). Wyżej stwierdzone okoliczności uzasadniają wniosek, że pierwsze doręczenie pełnomocnikowi powódki zawiadomienia o terminie rozprawy było prawidłowe i skuteczne, gdyż dokonano je według zasad wynikających z art. 139 § 1 k.p.c., wobec niemożności doręczenia korespondencji osobiście adresatowi, zgodnie z art. 133 § 1 k.p.c. Skuteczności tego doręczenia nie podważa adnotacja dokonana przez doręczyciela. Nawet choroba pełnomocnika zawodowego strony nie zwalniała go od obowiązku podjęcia odpowiednich czynności organizacyjnych umożliwiających funkcjonowanie kancelarii w czasie jego choroby, a po jej ustaniu, od obowiązku ustalenia czego dotyczyła awizowana w tym czasie korespondencja. Z tych względów z faktu zarządzenia powtórnego doręczenia pełnomocnikowi powódki zawiadomienia o terminie rozprawy, doręzonego pełnomocnikowi już po terminie rozprawy, nie można konstruować uzasadnionego zarzutu naruszenia art. 133 § 1 k.p.c., a w konsekwencji nieważności postępowania spowodowanej pozbawieniem powódki możliwości obrony swych praw. Sąd nie dopuścił się bowiem żadnego uchybienia procesowego co jest warunkiem koniecznym dalszej oceny, czy w jego następstwie doszło do pozbawienia strony możliwości obrony swych praw skutkującego nieważnością postępowania.

Zasadne są natomiast zarzuty naruszenia prawa materialnego. Nie można podzielić stanowiska Sądu drugiej instancji wyłączającego możliwość zastosowania art. 527 § 1 k.c. w stosunku do czynności prawnej dokonanej przez małżonka dłużnika odpowiadającego za długi swojego małżonka jedynie majątkiem wspólnym. W stanie prawnym obowiązującym do czasu wejścia w życie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1691) dopuszczano możliwość ubezpieczenia czynności prawnej, w której status prawny dłużnika miał tylko jeden z małżonków, a przedmiot czynności prawnej z udziałem drugiego małżonka wchodził w skład ich majątku wspólnego (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2003 r., III CZP 72/03, OSP 2004, nr 9, poz. 116 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2003 r., IV CKN 204/01, OSNC 2004, nr 9, poz. 138). W powołanych orzeczeniach argumentowano, że

zgodnie z art. 41 § 1 k.r.o., w brzmieniu wówczas obowiązującym, przyjęto zasadę - z wyjątkami i ograniczeniami określonymi w § 2 i 3 - iż wierzyciel, którego dłużnikiem jest tylko jeden z małżonków, może żądać zaspokojenia z majątku wspólnego. Skierowanie egzekucji do majątku wspólnego wymaga przy tym uprzedniego uzyskania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika (art. 787 § 1 k.p.c.). Odpowiedzialność z majątku wspólnego nie oznacza, że małżonek dłużnika staje się współdłużnikiem. Mimo, że nie ma on także statusu dłużnika rzeczowego, to jego sytuacja jest porównywalna z sytuacją tego ostatniego w tym sensie, że ponosi on bowiem odpowiedzialność ograniczoną do wyodrębnionej masy majątkowej (przedmiotów należących do majątku wspólnego małżonków), a nie do wysokości wartości takiej masy. Za przyjęciem, że powództwo przewidziane w art. 527 k.c. jest dopuszczalne także wtedy, gdy dłużnikiem jest tylko jeden z małżonków, a przedmiot zaskarżonej czynności wchodził do majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka przemawia także to, że zasada odpowiedzialności majątkiem wspólnym za długi jednego z małżonków (art. 41 § 1 k.r.o.) pozostaje w ścisłym związku z istotą wspólności majątkowej małżeńskiej oraz charakterem tej wspólności (współwłasność łączna). Poza tym celem skargi paulińskiej jest ochrona wierzyciela przed działaniami dłużnika prowadzącymi do jego pokrzywdzenia, wyrażającego się w powstaniu stanu niewypłacalności dłużnika lub pogłębieniu się takiego stanu. Dokonanie czynności prawnej, której przedmiot należy do majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka, może stanowić działanie prowadzące do pokrzywdzenia wierzyciela ze względu na wskazaną wyżej odpowiedzialność z majątku wspólnego małżonków. Majątek wspólny małżonków jest w znacznej części realnym zabezpieczeniem wykonania zobowiązania przez dłużników pozostających w związkach małżeńskich. Rozporządzenie takim przedmiotem powoduje, że zmniejsza się masa majątkowa, do której wierzyciel może, po spełnieniu dodatkowych przesłanek (art. 787 k.p.c.), skierować egzekucję mającą na celu uzyskanie należnego mu świadczenia. Wyłączenie możliwości żądania uznania za bezskuteczną czynności dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela tylko dlatego, że przedmiot tej czynności należy do wspólności majątkowej małżeńskiej, w wielu sytuacjach praktycznie pozbawiałoby

wierzyciela ochrony wynikającej z art. 527 i nast. k.c. Przedstawione w powołanych orzeczeniach Sądu Najwyższego stanowisko, według którego małżonka dłużnika, który pozostaje z nim w ustroju ustawowej wspólności majątkowej, należy traktować jako dłużnika w znaczeniu art. 527 k.c., zostało także aprobowane w piśmiennictwie prawniczym, w którym podkreślano, że za taką wykładnią przemawiają przede wszystkim cele skargi pauliańskiej mającej służyć zabezpieczeniu realnej możliwości wykonania zobowiązań przez dłużników przez ochronę wierzycieli przed niekorzystnymi rozporządzeniami przez dłużników składnikami ich mienia. Przeciwna, od przyjętej, wykładnia pojęcia dłużnika, o którym mowa w art. 527 § 1 k.c., wyłączająca z jego zakresu, małżonka dłużnika odpowiadającego za jego długi z ograniczeniem do składników majątku wspólnego, powodowałaby znaczne pogorszenie sytuacji wierzycieli.

Także po zmianie przepisów dokonanej wymienioną ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r. należy przyjąć, że powództwo przewidziane w art. 527 § 1 k.c. ma zastosowanie do małżonka dłużnika, którego odpowiedzialność za dług małżonka-dłużnika jest ograniczona na podstawie art. 41 § 1 k.r.o. do majątku wspólnego, gdy przedmiotem krzywdzącej czynności prawnej jest składnik tego majątku. W tym wypadku nie zmienił się bowiem jego status prawny wobec wierzyciela. Małżonek dłużnika niebędący dłużnikiem osobistym z chwilą nadania przeciwko niemu klauzuli wykonalności na podstawie art. 787 k.p.c. jest nadal traktowany jako dłużnik egzekwowany (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2008 r., III CZP 105/08, OSNC 2009, nr 10, poz. 136, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2012 r., III CSK 43/12, Mon. Pr. Bank. 2013, nr 10, s. 40). W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2011 r., III CZP 19/11 (OSNC 2011, nr 12, poz. 132) przyjęto, że wierzyciel, którego dłużnikiem jest jeden z małżonków, może żądać na podstawie art. 527 § 1 k.c. uznania za bezskuteczną czynności prawnej dokonanej przez obu małżonków i dotyczącej ich majątku wspólnego, nawet wtedy, gdy małżonek dłużnika nie wyraził zgody na zaciągnięcie zobowiązania w myśl art. 41 § 1 k.r.o., według jego aktualnego brzmienia. W uzasadnieniu uchwały podkreślono, że rozwiązania w zakresie odpowiedzialności małżonka za długi małżonka, nie mogą eliminować ani

ogranaczać możliwości posługiwania się skargą paulińską wobec rozporządzeń obejmujących składniki majątku wspólnego i dokonywanych przez małżonków *in fraudem creditoris* (art. 527 i nast. k.c.). W przeciwnym razie doszłoby do znacznego osłabienia zasadniczych funkcji ochronnych tego uniwersalnego środka prawnego przysługującego wierzycielom i związanych z każdą wierzytelnością. Z tych względów uzasadniony był zarzut naruszenia art. 527 § 1 k.c. przez przyjęcie, że przepis ten nie ma zastosowania do czynności prawnej obejmującej składnik majątku wspólnego dokonanej przez małżonka dłużnika, którego odpowiedzialność wobec wierzyciela za dług małżonka-dłużnika została ograniczona do majątku wspólnego.

Warunkiem przyznania ochrony wierzycielowi dłużnika na podstawie art. 527 § 1 k.c. jest to, aby przedmiotem czynności prawnej był składnik majątku wspólnego. Sąd drugiej instancji nie odniósł się bliżej do przedmiotu umów sprzedaży zawartych w dniu 3 grudnia 2009 r. przez dłużnika i jego małżonkę, którymi były ich udziały w prawie własności nieruchomości. Należy więc zwrócić uwagę na to, że czynności te były poprzedzone zawarciem w dniu 6 maja 2009 r. przez dłużnika (J. K.) i jego małżonkę (H. K.) umowy majątkowej małżeńskiej wprowadzającej między nimi ustrój rozdzielności majątkowej. Skuteczność umowy majątkowej wprowadzającej rozdzielność majątkową między małżonkami wobec powódki jako osoby trzeciej wymagała jej oceny przez pryzmat normy wynikającej z art. 47¹ k.r.o. Dopiero uznanie, że wobec powódki ma zastosowanie ochrona wynikająca z tego przepisu pozwala na przyjęcie, że przedmiotem umów sprzedaży z dnia 3 grudnia 2009 r. były składniki majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 kwietnia 2012 r., II CSK 448/11 (OSNC-ZD 2013, nr 4, poz. 69) przyjął, mimo wyrażanych w piśmiennictwie wątpliwości, że pod pojęciem osoby, na rzecz której rozporządzenie nastąpiło - o której mowa w art. 531 § 2 k.c. – rozumieć należy nie tylko podmiot, który bezpośrednio otrzymał korzyść od osoby trzeciej, ale także następne podmioty, do których korzyść ta trafiła w drodze kolejnych rozporządzeń, o ile transakcje te dokonane zostały w okolicznościach wskazanych w tym przepisie. Za taką wykładnią przemawia bowiem identyczne położenie osoby następnej i jej następców względem dłużnika. Żadna z nich nie jest stroną dokonywanej przez dłużnika czynności krzywdzącej

wierzyciela, każda jednak postępuje w sposób nie zasługujący na aprobatę, świadomie uczestnicząc w czynnościach pozbawiających wierzyciela możliwości zaspokojenia się z majątku dłużnika lub też otrzymuje nieodpłatnie korzyść, z której wierzyciel mógłby uzyskać należne mu świadczenie. Podzielając to stanowisko, za uzasadniony należy uznać zarzut naruszenia art. 531 § 2 k.c. przez przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że może on mieć zastosowanie tylko do czynności dokonanej przez osobę trzecią, która wcześniej dokonała czynności prawnej z dłużnikiem.

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. orzeczono, jak w sentencji.